# AUDITORLIK FAOLIYATIDA DUE DILIGENCE XIZMATINI RISKKA YO‘NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

**Sidiqov Dilmurod**
“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari institute” Milliy tadqiqot universiteti
Buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi assistenti, mustaqil tadqiqotchi
E-mail: Sidiqovdilmurod20020730@gmail.com
Tel: +998911788658
ORCID: 0009-0004-3159-1904

**Annotatsiya:** Maqolada auditorlik faoliyatida due diligence xizmatini auditorlikka turdosh, riskka yo‘naltirilgan va investitsion qarorlarni axborot bilan ta’minlovchi kompleks professional xizmat sifatida tashkil etish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda due diligence xizmatining an’anaviy audit, ichki audit, baholash, konsalting va forensic auditdan farqli jihatlari asoslanib, xizmatni bosqichma-bosqich tashkil etish modeli, ishchi hujjatlar tizimi, hisobot tayyorlashning ichki standarti, risklarni 1-5 ballik tizimda baholash, vazn koeffitsientlari asosida umumlashtirilgan risk koeffitsientini hisoblash hamda investitsiyadan keyingi monitoring mexanizmi taklif qilingan. Taklif etilgan yondashuv auditorlik tashkilotlarida due diligence xizmatining hujjatlashtirilishi, sifat nazorati, investitsion risklarni taqqoslash va foydalanuvchilar uchun qaror qabul qilishga yaroqli hisobot tayyorlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

**Kalit so‘zlar:** due diligence, auditorlikka turdosh xizmat, riskka yo‘naltirilgan metodika, investitsiya riski, ishchi hujjatlar, hisobot ichki standarti, umumlashtirilgan risk koeffitsienti, post-investitsion monitoring.

**Abstract:** The article examines the organization of due diligence in auditing as a related, risk-oriented professional service aimed at supporting investment decisions. The study substantiates the distinctive features of due diligence compared with statutory audit, internal audit, valuation, consulting and forensic audit, and proposes a staged organizational model, a set of working papers, an internal reporting standard, a 1-5 risk scoring scale, a weighted aggregate risk coefficient, and a post-investment monitoring mechanism. The proposed approach improves documentation, quality control, comparability of investment risks and the practical value of due diligence reports for decision-makers.

**Keywords:** due diligence, related audit service, risk-oriented methodology, investment risk, working papers, internal reporting standard, aggregate risk coefficient, post-investment monitoring.

## Kirish

Jahon iqtisodiyotida kapital harakati, qo‘shilish va qo‘shib olish bitimlari, yirik investitsiya loyihalari hamda transchegaraviy biznes aloqalarining kengayishi xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini chuqur tekshirish zaruratini kuchaytirmoqda. Bunday sharoitda investorlar, aksiyadorlar va kreditorlar uchun moliyaviy hisobot ma’lumotlarining o‘zi yetarli bo‘lmaydi; ular investitsiya obyekti bo‘yicha yashirin majburiyatlar, soliq va huquqiy xavflar, operatsion zaifliklar, korporativ boshqaruvdagi nomuvofiqliklar hamda reputatsion xatarlar to‘g‘risida kompleks axborotga ehtiyoj sezadilar. UNCTAD ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda global to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimi 11 foizga kamayib, 1,5 trln AQSh dollari atrofida shakllangan[1]. Bu holat investitsiya qarorlarida noaniqlik va risklarni oldindan baholash masalalarining ahamiyatini yanada oshiradi.

[1] UNCTAD. World Investment Report 2025. URL: https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025.

O‘zbekiston iqtisodiyotida ham investitsion faollikning ortishi auditorlik tashkilotlari oldiga an’anaviy moliyaviy auditdan kengroq vazifalarni qo‘ymoqda. UNCTADning O‘zbekiston bo‘yicha ma’lumotlarida mamlakatga kirib kelgan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi 2023-yilda 2,156 mlrd AQSh dollaridan 2024-yilda 2,836 mlrd AQSh dollariga yetgani qayd etilgan[2]. Respublika statistika ma’lumotlarida 2024-yil yanvar-mart oylarida to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hisobidan 33,3 trln so‘m investitsiyalar o‘zlashtirilgani, bu ko‘rsatkich 2023-yilning mos davriga nisbatan 2,5 martaga oshgani ko‘rsatilgan[3]. 2024-yil yakunlari bo‘yicha asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 493 652,0 mlrd so‘mni tashkil etgani va o‘sish sur’ati 127,6 foizga teng bo‘lgani investitsiya obyektlarini oldindan kompleks tekshirish zaruratini yanada kuchaytiradi[4].

Milliy qonunchilikda auditorlik faoliyati va investitsiya faoliyatining huquqiy asoslari belgilangan bo‘lsa-da, due diligence xizmatini aynan auditorlikka turdosh xizmat sifatida tashkil etish, hujjatlashtirish, hisobot tuzish va risklarni miqdoriy baholash bo‘yicha yagona metodik yondashuv hali to‘liq shakllanmagan. “Auditorlik faoliyati to‘g‘risida”gi Qonun auditorlik tashkilotlari tomonidan auditorlik tekshiruvlari va auditorlikka turdosh xizmatlarni ko‘rsatishning huquqiy asoslarini belgilaydi[5]. “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonun esa investor manfaatlarini himoya qilish, investitsion muhitni yaxshilash hamda investitsiya jarayonlarida axborot shaffofligini ta’minlash bilan bog‘liq munosabatlarni tartibga soladi[6].

Maqolaning maqsadi auditorlik faoliyatida due diligence xizmatini riskka yo‘naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish bo‘yicha ilmiy-uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun due diligence xizmatining nazariy mohiyati ochib beriladi, uning auditorlik xizmatlari tizimidagi o‘rni aniqlanadi, tashkiliy bosqichlari, ishchi hujjatlari va hisobot ichki standarti taklif etiladi, shuningdek risklarni kompleks baholash modeli hamda investitsiyadan keyingi monitoring mexanizmi asoslanadi.

**Adabiyotlar sharhi**

Xalqaro professional standartlar due diligence xizmatining ayrim tarkibiy elementlarini metodik jihatdan asoslashda muhim o‘rin tutadi. ISRS 4400 (Revised) kelishilgan amallar bo‘yicha topshiriqlarda bajaruvchi tomonidan oldindan kelishilgan protseduralar bajarilishi va aniqlangan faktlar hisobotda bayon etilishi kerakligini belgilaydi[7]. Due diligence xizmati ko‘p hollarda aynan shu mantiqqa yaqin: buyurtmachi va auditorlik tashkiloti tekshiruv doirasi, tahlil yo‘nalishlari, axborot manbalari va hisobot shaklini oldindan belgilaydi. Biroq due diligence faqat faktlarni sanab o‘tish bilan cheklanmay, risklarni ustuvorlik darajasi bo‘yicha baholash va investitsion qaror uchun tahliliy asos yaratishni ham nazarda tutadi.

ISQM 1 standartida audit, sharh tekshiruvi, boshqa ishonch bildirish va turdosh xizmatlarni bajaruvchi firmalar uchun sifat menejmenti tizimini shakllantirish talablari belgilangan[8]. Bu talablar due diligence xizmatiga tatbiq etilganda auditorlik tashkiloti topshiriqni qabul qilishdan oldin mijoz va topshiriq risklarini baholashi, ishchi guruh kompetentligini aniqlashi, axborot manbalarining yetarliligini tekshirishi, ishchi hujjatlarni rasmiylashtirishi hamda yakuniy hisobotni ichki sifat nazoratidan o‘tkazishi lozim bo‘ladi.

OECDning mas’uliyatli biznes yuritish bo‘yicha due diligence yo‘riqnomasida riskka asoslangan yondashuv korxona faoliyati, ta’minot zanjiri va biznes aloqalarida real hamda potensial salbiy ta’sirlarni

[2] UNCTAD. Country Fact Sheet: Uzbekistan, 2025. URL: https://unctad.org/system/files/non-official-document/wir_fs_uz_en.pdf.
[3] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. Foreign direct investment in Uzbekistan, 2024. URL: https://stat.uz/.
[4] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. Socio-economic situation of Uzbekistan, January–December 2024. URL: https://stat.uz/.
[5] O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-677-son “Auditorlik faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/docs/-5307886.
[6] O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-598-son “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/docs/-4664142.
[7] IAASB. ISRS 4400 (Revised), Agreed-Upon Procedures Engagements. New York: IFAC, 2020.
[8] IAASB. ISQM 1, Quality Management for Firms. New York: IFAC, 2020.

aniqlash, oldini olish, yumshatish va monitoring qilish mexanizmi sifatida talqin qilinadi[9]. Mazkur yondashuv auditorlik amaliyotidagi due diligence xizmatini ham statik tekshiruvdan dinamik risk monitoringi tizimiga aylantirish zaruratini ko‘rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda due diligence jarayoni investitsion qaror qabul qilishdan oldin savollarni aniq qo‘yish, axborotlarni yig‘ish va risklarni tekshirish tizimi sifatida yoritiladi. G. Bing due diligence jarayonini rejalashtirish, savollarni shakllantirish va bitimga ta’sir qiluvchi asosiy masalalarni aniqlash mexanizmi sifatida tahlil qiladi[10]. A. Reed Lajoux va C. M. Elson M&A bitimlarida due diligence nafaqat moliyaviy ko‘rsatkichlarni tekshirish, balki bitim narxi, kafolatlar va integratsiya jarayonlariga ta’sir qiluvchi risklarni aniqlash bosqichi ekanini ta’kidlaydi[11]. P. Howson esa due diligence jarayonini qo‘shilish va qo‘shib olish bitimlarining eng muhim bosqichlaridan biri sifatida baholaydi[12].

Rossiya ilmiy maktabida D.A. Chelyshev due diligence xizmatini investitsiya obyektini kompleks ekspertiza qilishga qaratilgan auditorlik xizmati sifatida o‘rganib, texnik topshiriq, dastlabki axborot yig‘ish, hisobot shakllari hamda moliyaviy, soliq, huquqiy va operatsion ekspertiza yo‘nalishlarini ishlab chiqqan[13]. N.A. Antonova esa due diligence protsedurasini ssenariy metodi va riskka yo‘naltirilgan yondashuv asosida takomillashtirish, risklar reyestri, checklist, issiqlik xaritasi va kompleks hisobot shablonlaridan foydalanish masalalarini asoslagan[14].

Mavjud adabiyotlar due diligence xizmatining umumiy nazariy va amaliy asoslarini yoritgan bo‘lsa-da, O‘zbekiston auditorlik amaliyoti sharoitida uni auditorlikka turdosh xizmat sifatida aniq chegaralash, bosqichma-bosqich tashkil etish, ishchi hujjatlar tizimi va ichki hisobot standartini ishlab chiqish, risklarni ball va vazn koeffitsientlari asosida kompleks baholash hamda natijalarni investitsiyadan keyingi monitoringga bog‘lash masalalari yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Mazkur maqola aynan shu ilmiy-uslubiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

**Material va metodlar**

Tadqiqot metodologiyasi due diligence xizmatini auditorlik faoliyati tizimida nazariy-konseptual asoslash, uning tashkiliy bosqichlarini ishlab chiqish va risklarni kompleks baholash modelini shakllantirishga qaratildi. Tadqiqotda ilmiy abstraksiyalash, tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, guruhlash, induksiya va deduksiya, ekspert baholash, balli baholash, vazn koeffitsientlari asosida baholash, modellashtirish hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Material sifatida auditorlik faoliyati, investitsiya faoliyati, aksiyadorlik jamiyatlari, buxgalteriya hisobi, xalqaro auditorlik va sifat menejmenti standartlari, OECD due diligence yondashuvi, UNCTAD va rasmiy statistika ma’lumotlari hamda due diligence bo‘yicha xorijiy ilmiy manbalar tahlil qilindi. Risklarni baholashda ISO 31000 standartidagi riskni aniqlash, tahlil qilish, baholash va monitoring qilish yondashuvi metodologik asos sifatida qabul qilindi[15].

Tadqiqotning amaliy uslubiy yechimi uch bosqichda shakllantirildi. Birinchi bosqichda due diligence xizmati audit, ichki audit, baholash, konsalting va forensic audit xizmatlari bilan qiyoslandi. Ikkinchi bosqichda xizmatni tashkil etish algoritmi, ishchi hujjatlar majmuasi va hisobot ichki standarti tuzildi. Uchinchi bosqichda risklarni 1-5 ballik tizimda baholash, risk omillariga ahamiyatlilik vazni berish va umumlashtirilgan risk koeffitsientini hisoblash modeli ishlab chiqildi.

**Natijalar**

Tadqiqot natijalari auditorlik faoliyatida due diligence xizmatini mustaqil auditorlikka turdosh professional xizmat sifatida tashkil etish, uni hujjatlashtirish va riskka yo‘naltirilgan baholash tizimiga

[9] OECD. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct. Paris: OECD Publishing, 2018. URL: https://www.oecd.org/.
[10] Bing, G. Due Diligence: Planning, Questions, Issues. Westport: Praeger, 1996.
[11] Reed Lajoux, A., & Elson, C. M. The Art of M&A Due Diligence. New York: McGraw-Hill, 2010.
[12] Howson, P. Due Diligence: The Critical Stage in Mergers and Acquisitions. Farnham: Gower, 2003.
[13] Челышев Д.А. Методические основы аудиторской услуги по комплексной экспертизе объекта инвестирования “due diligence”. Москва, 2009.
[14] Антонова Н.А. Совершенствование процедуры дью дилидженс с применением риск ориентированного подхода. Краснодар, 2020.
[15] ISO. ISO 31000:2018 Risk management — Guidelines. Geneva: International Organization for Standardization, 2018.

keltirish mumkinligini ko‘rsatadi. Bunda xizmatning yakuniy qiymati moliyaviy hisobot bo‘yicha auditorlik fikri berishda emas, balki investitsiya obyektining real holati, yashirin majburiyatlari va qaror qabul qilishga ta’sir etuvchi risklarini aniqlashda namoyon bo‘ladi.

**1-jadval. Auditorlik tashkilotida due diligence xizmatini tashkil etish bosqichlari**

| Bosqich | Asosiy mazmuni | Natijaviy hujjat | Sifat nazorati mezoni |
|---|---|---|---|
| 1 | Mijoz va topshiriqni dastlabki o‘rganish | Mijoz profili, mustaqillik deklaratsiyasi | Manfaatlar to‘qnashuvi va topshiriq riski baholanganligi |
| 2 | Xizmat shartlari va chegaralarini belgilash | Texnik topshiriq, shartnoma | Tekshiruv davri, axborot manbalari va mas’uliyat chegarasi aniqligi |
| 3 | Axborot va hujjatlarni yig‘ish | Hujjatlar so‘rovi, data room ro‘yxati | Hujjatlar yetarliligi va ishonchliligi |
| 4 | Tahliliy amallar va ekspertiza | Tahliliy varaqalar, risklar reyestri | Dalillar bilan asoslanganlik va ekspert xulosalari uyg‘unligi |
| 5 | Risklarni baholash va ustuvorlashtirish | Risk ballari, risk xaritasi, vazn koeffitsientlari | Baholash mezonlarining bir xilligi va izohlanganligi |
| 6 | Yakuniy hisobot va tavsiyalar | Kompleks due diligence hisoboti | Hisobot tuzilmasi, xulosalar aniqligi va foydalanuvchi uchun amaliy qiymat |
| 7 | Post-investitsion monitoringga o‘tish | Monitoring indikatorlari va tavsiyalar ijrosi jadvali | Risklarning keyingi davrda kuzatilishi va javob choralari |

1-jadvaldan ko‘rinadiki, due diligence xizmatini samarali tashkil etish uchun uni bir martalik tekshiruv emas, balki mijozni qabul qilishdan monitoringgacha bo‘lgan uzluksiz professional jarayon sifatida ko‘rish zarur. Bunda har bir bosqich yakuniy hisobot sifatiga bevosita ta’sir qiladi: mijozni dastlabki o‘rganish topshiriq riskini kamaytiradi, texnik topshiriq xizmat chegarasini aniqlaydi, ishchi hujjatlar bajarilgan amallarni dalillar bilan asoslaydi, risk baholash esa hisobotni investitsion qaror uchun foydali axborot manbaiga aylantiradi.

Due diligence xizmatining auditorlikka turdosh xizmat sifatidagi o‘rni uning kelishilgan amallar mazmuniga yaqinligi bilan izohlanadi. Biroq bu xizmat an’anaviy kelishilgan amallardan kengroq bo‘lib, aniqlangan faktlarni risk tahlili, ekspert baholash, investitsiya qiymatiga ta’sir va qaror variantlari bilan bog‘laydi. Shu sababli due diligence hisoboti foydalanuvchiga faqat “nima aniqlandi?” degan savolga emas, balki “aniqlangan holat investitsiya qaroriga qanday ta’sir qiladi?” degan savolga ham javob berishi kerak.

**2-jadval. Due diligence ishchi hujjatlari va hisobot ichki standartining tarkibiy elementlari**

| Element | Tarkibi | Amaliy vazifasi |
|---|---|---|
| Mijoz profili | Mulkchilik tuzilmasi, faoliyat turi, asosiy kontragentlar, rahbariyat, moliyaviy holat | Topshiriqni qabul qilish va dastlabki riskni aniqlash |
| Hujjatlar so‘rovi | Moliyaviy hisobotlar, shartnomalar, soliq hujjatlari, sud-huquqiy ma’lumotlar, korporativ hujjatlar | Axborot bazasini to‘liq shakllantirish |
| Risklar reyestri | Risk turi, sababi, ehtimoli, ta’siri, dalili, tavsiya, mas’ul shaxs | Aniqlangan risklarni tizimlashtirish va ustuvorlashtirish |
| Tahliliy amallar varaqasi | Ko‘rsatkichlar, qayta hisob-kitoblar, solishtirma tahlil, ekspert izohi | Hisobotdagi xulosalarni dalillar bilan asoslash |

| Element | Tarkibi | Amaliy vazifasi |
|---|---|---|
| Ekspert xulosasi | Moliyaviy, soliq, huquqiy, operatsion va bozor ekspertlari xulosalari | Turli yo‘nalishdagi risklarni kompleks baholash |
| Hisobot ichki standarti | Maqsad, doira, manbalar, cheklovlar, risklar, tavsiyalar, mas’uliyat va foydalanish chegaralari | Due diligence hisobotini yagona shaklga keltirish |
| Monitoring jadvali | Risk indikatori, bazaviy qiymat, kuzatuv davri, ogohlantiruvchi chegara, javob chorasi | Tavsiyalar ijrosi va risklar dinamikasini nazorat qilish |

Manba: muallif tomonidan dissertatsiya materiallari asosida ishlab chiqilgan.

Ishchi hujjatlar tizimi due diligence xizmatining asosiy sifat kafolatidir. Agar hisobotdagi xulosalar tegishli hujjat, qayta hisob-kitob, tahliliy varaqa yoki ekspert izohi bilan tasdiqlanmasa, hisobot subyektiv fikrlar yig‘indisiga aylanib qoladi. Shu bois har bir muhim risk bo‘yicha uchta majburiy dalil guruhi talab etilishi maqsadga muvofiq: riskni tasdiqlovchi hujjat, ehtimollik bahosini asoslovchi ma’lumot va ta’sir darajasini ko‘rsatuvchi hisob-kitob yoki ekspert izohi.

Hisobot ichki standarti esa auditorlik tashkiloti tomonidan due diligence natijalarini yagona shaklda taqdim etish imkonini beradi. Mazkur standartda hisobotning maqsadi, xizmat doirasi, foydalanilgan axborot manbalari, mas’uliyat chegaralari, aniqlangan risklarni yoritish tartibi, tavsiya va cheklovlar, foydalanuvchilar uchun qaror qabul qilishga yo‘naltirilgan xulosa berish tartibi aniq belgilanishi lozim. Aksiyadorlik jamiyatlari va buxgalteriya hisobi sohasidagi milliy qonunchilik moliyaviy axborot, korporativ hujjatlar va aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilishga oid ma’lumotlarni due diligence jarayonida alohida tekshirish zaruratini kuchaytiradi[16].

**Muhokama**

O‘zbekiston auditorlik amaliyotida due diligence xizmatini takomillashtirishning asosiy muammosi uning an’anaviy audit, konsalting va baholash xizmatlari bilan aralashib ketishidir. Moliyaviy audit moliyaviy hisobot bo‘yicha auditorlik fikrini shakllantirishga qaratilgan bo‘lsa, due diligence investitsion qaror oldidan obyektning real holatini, yashirin majburiyatlarini va kelgusidagi risklarini aniqlashga yo‘naltiriladi. Konsaltingdan farqli ravishda due diligence tavsiyalari hujjatlar, hisob-kitoblar va tekshiruv dalillari bilan asoslanishi kerak.

Taklif etilgan modelning ilmiy ahamiyati shundaki, u due diligence xizmatini auditorlik xizmatlari nazariyasida mustaqil metodik obyekt sifatida asoslaydi. Xizmat bosqichlari, ishchi hujjatlar va hisobot ichki standarti orqali auditorlik tashkilotlarida yagona amaliy tartib shakllanadi. Risklarni ball va vazn koeffitsientlari asosida baholash esa hisobot natijalarini subyektiv tavsifdan o‘lchab bo‘ladigan analitik ko‘rsatkichga aylantiradi.

Amaliy nuqtayi nazardan, model aksiyadorlik jamiyatlari, xususiylashtirish jarayonlari, yirik investitsiya loyihalari va strategik investorlar ishtirokidagi bitimlar uchun foydalidir. Chunki bunday jarayonlarda investor uchun faqat balans ko‘rsatkichlari emas, balki soliq majburiyatlari, shartnomaviy cheklovlar, mulkiy huquqlar, korporativ boshqaruv sifati, bozor mavqei va reputatsion xavflar ham qaror qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, taklif etilgan modelni amaliyotga joriy etishda bir qator shartlarga rioya qilish talab etiladi. Birinchidan, auditorlik tashkilotlarida due diligence bo‘yicha ichki standart va ishchi hujjatlar majmuasi tasdiqlanishi lozim. Ikkinchidan, moliyaviy, soliq, huquqiy, operatsion va IT yo‘nalishlar bo‘yicha multidisiplinar ishchi guruh shakllantirilishi zarur. Uchinchidan, risk ballari va vazn koeffitsientlari dalillar bilan asoslanishi hamda rahbar ko‘rigidan o‘tkazilishi kerak. To‘rtinchidan, yakuniy hisobotda risk koeffitsienti raqam sifatida emas, balki izoh, tavsiya va qaror variantlari bilan birga taqdim etilishi lozim.

[16] O‘RQ-404-son “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonun; O‘RQ-370-son “Aksiyadorlik jamiyatlari...” Qonuni. URL: https://lex.uz/.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, due diligence xizmatining samaradorligi uchta omilga bog‘liq: xizmat chegarasining aniq belgilanishi, dalillarga asoslangan hujjatlashtirish va risklarni qaror qabul qilishga mos tahliliy ko‘rsatkichlarga aylantirish. Agar ushbu omillar birgalikda qo‘llansa, auditorlik tashkilotlari investitsiya jarayonlarida axborot shaffofligini oshiruvchi, investor manfaatlarini himoya qiluvchi va korporativ boshqaruv sifatini kuchaytiruvchi professional institut sifatida faol rol o‘ynashi mumkin.

**Xulosa**

Maqolada auditorlik faoliyatida due diligence xizmatini riskka yo‘naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish bo‘yicha quyidagi ilmiy-uslubiy xulosalar shakllantirildi:

Birinchidan, due diligence xizmati an’anaviy audit, ichki audit, baholash, konsalting va forensic auditdan farqlanuvchi, investitsion qarorlar qabul qilishda risklarni kompleks aniqlash, baholash va tahlil qilishga yo‘naltirilgan auditorlikka turdosh professional xizmat sifatida talqin qilinishi lozim.

Ikkinchidan, auditorlik tashkilotida due diligence xizmatini mijozni dastlabki o‘rganish, xizmat shartlarini belgilash, hujjatlarni yig‘ish, tahliliy amallarni bajarish, risklarni baholash, yakuniy hisobot tayyorlash va post-investitsion monitoringga o‘tish bosqichlari asosida tashkil etish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, due diligence ishchi hujjatlari tizimi xizmat sifatini ta’minlovchi asosiy vosita bo‘lib, mijoz profili, hujjatlar so‘rovi, risklar reyestri, tahliliy amallar varaqasi, ekspert xulosasi, hisobot ichki standarti va monitoring jadvalidan iborat bo‘lishi kerak.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Антонова Н.А. (2020). Совершенствование процедуры дью дилидженс с применением сценарного метода на основе риск ориентированного подхода: дис. ... канд. экон. наук. Краснодар: Кубанский государственный университет.
2. Bing, G. (1996). Due Diligence: Planning, Questions, Issues. Westport: Praeger.
3. Челышев Д.А. (2009). Методические основы аудиторской услуги по комплексной экспертизе объекта инвестирования “due diligence”: дис. ... канд. экон. наук. Москва. 173 с.
4. Howson, P. (2003). Due Diligence: The Critical Stage in Mergers and Acquisitions. Farnham: Gower.
5. IAASB. (2020). International Standard on Related Services (ISRS) 4400 (Revised), Agreed-Upon Procedures Engagements. New York: IFAC.
6. IAASB. (2020). International Standard on Quality Management (ISQM) 1. New York: IFAC.
7. ISO. (2018). ISO 31000:2018 Risk management — Guidelines. Geneva: International Organization for Standardization.
8. OECD. (2018). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct. Paris: OECD Publishing. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct_15f5f4b3-en.html.
9. O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi O‘RQ-677-son “Auditorlik faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/docs/-5307886.
10. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-598-son “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/docs/-4664142.
11. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi O‘RQ-404-son “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/ru/docs/-2931253.
12. O‘zbekiston Respublikasining 2014-yil 6-maydagi O‘RQ-370-son “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: https://lex.uz/docs/-2382409.
13. Reed Lajoux, A., & Elson, C. M. (2010). The Art of M&A Due Diligence. New York: McGraw-Hill.
14. UNCTAD. (2025). World Investment Report 2025: International investment in the digital economy. Geneva: United Nations. URL: https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025.